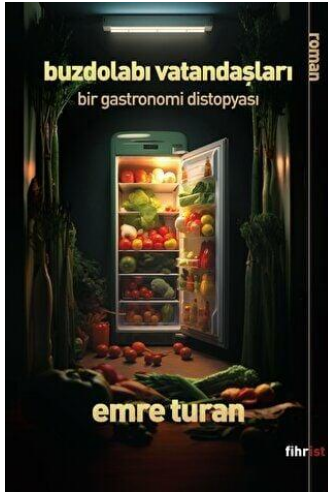

KİTAP İNCELEMESİ

Buzdolabı Vatandaşları: Bir Gastronomi Distopyası

Ayşe Seray ÇETİN*

Yazar: Emre Turan,

Buzdolabı Vatandaşları: Bir Gastronomi Distopyası,

Fihrist Yayınları, 2023 (2. Basım), 114 s.

ISBN: 978-625-6438-35-4

İlk baskısı 2022 yılında, ikinci baskısı ise Temmuz 2023 yılında Fihrist Kitap'tan çıkan "Buzdolabı Vatandaşları: Bir Gastronomi Distopyası" gastronomi alanında yazılan ilk roman olma özelliği ile öne çıkmaktadır. Yazar Emre Turan, ilk eseri olan bu kitap ile okuyuculara farklı bir dünya yaratmaktadır. Turan, kitap üzerinde çalışırken, sebze ve meyveleri konuşularak oluşturduğu metaforlarla bir gastronomi distopyası yaratmayı hedeflemiştir. Bu hedef doğrultusunda yazar, gıdaların tüketicilere ulaşmak için geçirdikleri zorlu yolculuğu ele alarak, distopik bir çürümüşlüğün beraberinde israfın boyutlarını da göz önüne sermektedir.

Kitap İncelemesi (Book Review)

* Arş. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, İstanbul, Türkiye. E-posta: ascetin@gelisim.edu.tr ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0303-9157>

Uzmanlığı olan gastronomi alanında, bir gastronomi distopyası oluşturarak okuyucularda bir bilinç oluşturmaya amaçlayan Emre Turan, bir yandan da okuyucuları bazı sorularla baş başa bırakmaktadır. Bu sorular aslında kitabın yazılmasına da yön veren ve son yıllarda her alanda popüler bir kavram haline gelen "sürdürülebilirlik" ile ilgilidir. Yazar Turan, temelde kendi içinde de çatıştığı "Gelecek nesiller geçmişte lezzetli yemeği arayışta olup gıdayı israf eden ya da buna göz yuman insanlar yüzünden aç veya lezzetsiz kalacaklar mı?" sorusuna da cevap aramaktadır. Fakat bu konuda çok da pozitif olmayan ve "Gastronomi, doyarken ve doyururken gıdayı korumaktır." fikrini savunan Turan, Buzdolabı Vatandaşları ile "Sürdürülebilir bir gelecek mümkün mü?" diyerek okuyucuları aslında biraz da vicdani kaygılarla varoluşu da sorgulamaya itmektedir.

Ütopya'dan Distopya'ya

1516 yılında ilk olarak Ütopya kavramını ortaya atan ve içini dolduran kişi "Utopia" isimli kitabı da kaleme almış olan Thomas More'dur. İdeal bir ada devleti şeklinde kurgulanan Utopia artık bu türe verilen genel bir ad olmuştur. Platon ise, bu ütopyayı sistemli olarak kurgulayan ilk kişidir. Dolayısıyla ütopya denince ilk akla gelen isim de Platon'dur (Şakacı, 2013). Buradan yola çıkarak aslında ütopyaların, var olmayan ve ideal olan toplumlardan meydana geldiğini söylemek mümkündür. Yani ütopyalarda ideal bir toplum kurgusu amaçlanmaktadır. Distopyalar ise, bu toplumlara karşı oluşturulan bir antitezdir.

Emre Turan, sürdürülebilir gastronomiyi bir ütopya olarak ele alırken, Buzdolabı Vatandaşları'nı bir distopya olarak kurgulamıştır. Yazarın kitabında, George Orwell ve onun kurduğu distopyalardan etkilendiği çok açıktır. Bu etkilene kitapta ele alınan tema, içerik, karakter kurgulaması ve mekân tercihlerinden da anlaşılmaktadır. George Orwell'in Hayvan Çiftliği eserinde, nasıl ki hayvanlar ve çiftlik ile o dönemin toplumsal, siyasi ve politik sorunlarına dikkat çekiliyorsa; Buzdolabı Vatandaşları'nda da günümüzün gıda ve suyuna olan israf sebze-meyveler ve mutfak üzerinden anlatılmaktadır. Kişileştirme ve konuşurma sanatı kullanılarak, meyve ve sebzelerin konuşutulmasıyla yazılan eser toplamda on iki bölümden oluşmaktadır. Romanda kurgulanan karakterler ve aynı zamanda bu karakterler ile birlikte bazı eşyalar birer simge olarak kullanılmıştır. Örneğin mutfaklardaki büyük çöp kovaları, israf edilen her bir gıda parçasının çöpe atılmasından yola çıkılarak *mutfağın hükümdarı* olarak simgelenmektedir.

Birçok klasik romanda olduğu gibi bu romanda da her şeyin güzel ve ütöpik olarak başladığı bu eser distopya şeklinde sonlanmıştır. Bu noktada, yazarın bu distopyayı kurgulayış şekli oldukça başarılı bulunmuştur.

Var Oluş Amacı: İrem Bağı

*"Toprağını kazdım, ekтім tohumunu,
Besledim verdim kan katan can suyunu,
Kızır büyü olgunlaş kat soframa ruhunu,
Sakin ha korkma, İrem bağında bulacaksın huzurunu."*
(Turan, 2023: 15)

Kitabın ilk bölümünde, yaratılan mutfak distopyasında başkahraman olarak belirlenen domates üzerinden, yiyeceklerin aslında tamamen insanların karınlarını doyurmak üzere yetiştirildiği aktarılmaktadır. Hatta bu doğrultuda insanların mideleri, kutsal bir önem taşıdığı düşünülen *İrem Bağı*'na benzetilmektedir. İrem şehri, Fecr suresinin 6. ve 8. ayetlerinde geçen ve Âd Kavmi'nin yaşadığı şehir olarak tanımlanmaktadır. Âd kavminin hükümdarı Şeddad'ın cenneti taklit ederek yaptırdığı bahçe İrem Bağı'dır. Nitekim bu şehrin hükümdarının şehri cennete benzetmek için bir bağ inşa ettirdiği ve buna "İrem Bağı" dediği eski kaynaklarda da belirtilmektedir. İrem şehriden Kur'an'da 'beldeler içinde benzeri yaratılmamış ve yüksek binalarla dolu' şeklinde bahsedilmektedir (Babür, 2021). Türk edebiyatında ise İrem bağı "cennet bağı, cennet kadar güzel yer" anlamında kullanılmaktadır. Yazar da hikâyesini kurgularken gıdaların var oluş amacının İrem Bağı'na (insan midesi) ulaşmakten ilerleyen bölümlerde bunun değişmesini ele almaktadır. İnsanların gıdaları israf etmesi üzerine kitabın kahramanları olan sebze ve meyvelerin var oluşlarını sorgulayarak artık kutsal saydıkları İrem Bağı'na ulaşmaktan yani varoluşlarından vazgeçtikleri anlatılmaktadır.

Sonuç: Mundar Olan Bir Gelecek

Turan'ın kaleme aldığı bu kitap ile okuyucuya kattığı en temel şey, bakış açısı ve alışkanlıkların değiştirilerek süregelen bu israfın önünde durulabileceği olmuştur. Basit görünen eylemlerin, bilinçsiz atılan her adımın gıdanın geleceğini etkilediği çok güzel bir şekilde betimlenmiştir. Yazar, kitap boyunca kurduğu distopyayla geleceğe ne kadar faydalı olabileceğini de kendi içinde sorgulamıştır. Bu konuda çok da olumlu düşüncelere sahip olmaması kitabın sonuna da yansımıştır. Fakat temelde anlatmak istediği düşünceler okuyucuya geçmektedir. Ayrıca yazar, yarattığı distopya ile okuyucuyu son yıllarda üzerinde teorik olarak fazlaca durulan ama pratikte çok da uygulanmayan "*sürdürülebilir gastronomi*" kavramına farklı bir bakış açısı ile yaklaşmalarını sağlamıştır. Dolayısıyla kitap, diğer bilimsel kitaplardan ayrılarak, gastronomi alanına getirdiği farklı bakış açısı ile katkı sunmaktadır.

Tür olarak bir roman olan kitapta kullanılan dilin yapısı akademik olmaktan uzak, daha çok romanlarda kullanılan ve daha informal olan bir dil yani sade, akıcı, ağıdalı ve mecaz

doludur. Diğer yandan, gerçeküstü-absürt bir üslubun romanın estetiğini kurduğunu söylemek mümkündür. Fakat bu mecazlı ve gerçeküstü dil, anlatılan olay örgüsüne yedirilerek anlaşılır bir hale getirilmiştir. Bu da yazarın dili etkin bir biçimde kullandığını göstermektedir. Dolayısıyla yazarın üslubu hedef kitleye ve kitabın türüne uymaktadır. Bu özelliği sayesinde kitap, gastronomiye dair akademik kaynaklarda boğulanlar için kısa bir mola verme imkânı da tanımaktadır.

Yazar Emre Turan'ın, genel olarak kitapta savunduğu tüm fikirleri kurguladığı distopya sayesinde uyumlu bir biçimde ortaya koyduğu da görülmektedir. Bu noktada kitap, okuyucuya verdiği mesajlar ile beklentileri de karşılar niteliktedir.

KAYNAKÇA

BABÜR, Y. (2021). Kültür ve Edebiyatımızda Yemen'e Dair Kavramlar. " International Social Sciences Studies Journal, 7(76), 118-143.

ŞAKACI, B.K. (2013). *Darürrahat (Rahat Ülke) Müslümanları: Kent Ütopyası Mı?*. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(6), 1399-1420.

TURAN, E. (2023). *Buzdolabı Vatandaşları: Bir Gastronomi Distopyası*. (2. Basım). İstanbul: Fihrist Kitap.